

Laat me gaan, euthanasie bij psychiatrische aandoeningen.

Verslag van het congres door een consultant.

Op 26 september 2023 organiseerden twee psychiaters, Menno Oosterhoff en Kit Vanmechelen het congres 'Laat me gaan' over euthanasie bij psychiatrische aandoeningen. Het thema leeft, zo bleek uit de overweldigende belangstelling van psychiaters, psychologen, huisartsen en van de betrokkenen zelf, mensen met een psychiatrische aandoening en hun familieleden.

Van de totaal 8720 mensen die euthanasie kregen in 2022 hadden 115 mensen een psychiatrische aandoening (iets meer dan 1,3 %). Dat is niet veel als je bedenkt dat in de psychiatrie in dat jaar 1100 patiënten nadrukkelijk vroegen om euthanasie en 1916 mensen overleden door suïcide. Een van de mogelijke verklaringen daarvoor is de koudwatervrees van psychiaters. Ze zijn slecht geïnformeerd, voelen zich onvoldoende competent op het terrein van de vereiste somatische ingrepen en behandelen een doodswens eerder als symptoom dan als keuze. Van die 115 gevallen is maar iets meer dan een kwart door een psychiater uitgevoerd, en dan blijkt ook nog dat die voor een overgrote meerderheid (78 %) verbonden zijn aan het Expertisecentrum. Dat betekent feitelijk dat de psychiatrie zijn verantwoordelijkheid heeft gedelegeerd aan het Expertisecentrum Euthanasie, dat hierdoor overbelast is geraakt. De beroepsvereniging van psychiaters (NVvP) draagt niet bij aan oplossing van het probleem door in zijn richtlijn af te wijken van de wettelijke procedure en - in een situatie van schaarste aan betrokken psychiaters - de verplichte toetsing te verzwaren (niet één, maar twee second opinions). De beroepsgroep moet een inhaalslag maken.

Taboe

De twee organisatoren wilden met dit congres en met de uitgave van een gelijknamig boek de drempel verlagen en het gesprek stimuleren over de doodswens van mensen met een psychiatrische problematiek, als uiting van verlangen naar het einde van hun lijden. Zij riepen collega's onder andere op zich aan te melden als second opinion arts. Het congres liet echter ook zien dat het tij begint te keren, getuige het aantal psychiaters dat het congres bezocht en de constatering dat er in meerdere GGZ-instellingen kennisnetwerken van behandelaren ontstaan en er beleid wordt gemaakt rondom euthanasie.

Drie inleiders, Jeroen Recourt (coördinerend voorzitter van de Regionale Toetsingscommissies Euthanasie), Theo Boer (hoogleraar Ethiek van de gezondheidszorg) en Richard Oude Voshaar, (hoogleraar ouderenpsychiatrie) stonden stil bij de actuele stand van zaken. Recourt ging in op zorgvuldigheidscriteria en Boer stond stil bij de ethische afwegingen bij euthanasie. Oude Voshaar wees op de lange wachttijd van het Expertisecentrum Euthanasie voor deze doelgroep (2 tot 3 jaar) en vroeg zich af of verruiming van de euthanasiepraktijk het aantal suïcides zou kunnen verminderen. Dat blijkt niet zonder meer uit onderzoek. Echter dát bewijs is op zijn beurt ook niet heel overtuigend. Valt er wel wat te meten zou je je kunnen afvragen gezien het beperkte aantal euthanasieën op die grondslag. Bovendien is in deze cijfers niet opgenomen dat mensen alternatieven zoeken zoals zelfeuthanasie. In de praktijk van De Einder zien we het aantal cliënten met psychiatrische aandoening toenemen.

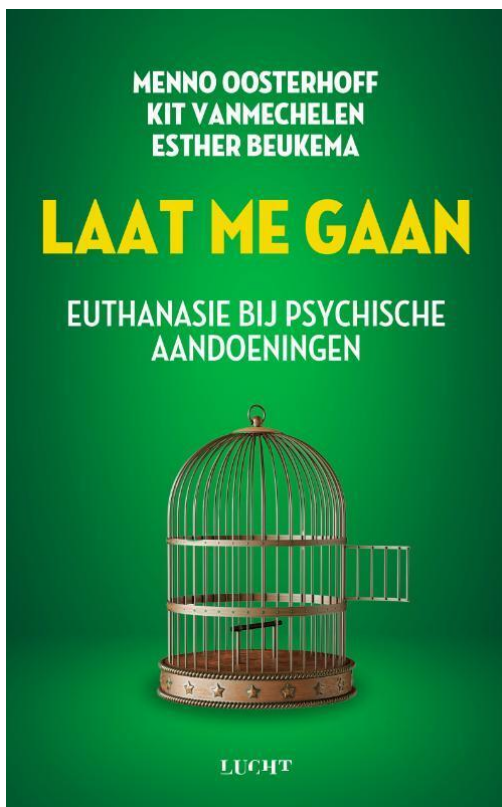
Ervaringsverhalen

De zaal werd steeds opnieuw weer stil bij de verhalen van ervaringsdeskundigen. Of het nou van een van de initiatiefneemsters van de jonge stichting 'In liefde laten gaan' was, of van de twee jonge vrouwen, Marloes en Zoraya, die vertelden over hun ervaringen met het Expertisecentrum Euthanasie. Er was ruimte gemaakt voor negen ervaringsverhalen. Die gingen gepaard met veel emotie vanwege het verdriet over het verlies, maar vaak ook vanwege de moeizame route naar euthanasie toe, of eindeloos uitgesmeerde behandelingen die leidden tot uitstel van het besluit. Het leek me steeds weer een proces van existentiële uitputting, waarvan je kunt vrezen dat het leidt tot wanhoopsdaden.

Jammer was dat de organisatoren in het slotdebat met alle inleiders, meenden het woord euthanasie te moeten claimen. Zij betoogden dat euthanasie staat voor een goede dood die wordt verleend. Niet zelfbeschikking, maar barmhartigheid is daarin de centrale waarde en de euthanasiewetgeving biedt daartoe het kader. Dat doet geen recht aan de ervaringen met zelfeuthanasie die al jaren bestaan waarin de goede dood wordt verleend door die zorgvuldig in te bedden in het sociaal en professioneel netwerk van de betrokkene. Het was duidelijk dat de organisatoren die praktijk onvoldoende kennen, waarin euthanasie eveneens wordt gegund, maar dan in eigen kring op grond van zelfbeschikking van het individu, die wordt gerealiseerd in dialoog met naasten. De betekenis van zelfbeschikking raakte door die houding onderbelicht evenals het vraagstuk van het ongewenst medicaliseren van het levenseinde.

Menno Oosterhoff, Kit Vanmechelen, Esther Beukema, (2023) *Laat me gaan. Euthanasie bij psychische aandoeningen*. Hilversum: Uitgeverij Lucht.

In de boekhandel: € 23,00

Menno Oosterhoff en **Kit Vanmechelen** zijn psychiater. Van Menno Oosterhoff verschenen eerder *Vals alarm* (over dwangstoornissen) en *Ik zie anders niks aan je* (over psychische aandoeningen en het brein). Beiden hebben veel ervaring met het behandelen van euthanasieverzoeken. **Esther Beukema** leed aan een psychische stoornis en had een euthanasiewens. Zij is inmiddels overleden.

9 789493 272477

Euthanasie is de laatste jaren steeds meer uit de taboesfeer geraakt. Dat wil zeggen: euthanasie bij een fysieke aandoening. Bij een psychische aandoening is het nog minder goed bespreekbaar. Immers, patiënten met een psychische aandoening zijn vaak lichamelijk gezond en hebben meestal nog jaren te leven.

Laat me gaan geeft een unieke kijk in de worstelingen waarmee een psychiater te maken krijgt bij zo'n euthanasieverzoek. Het geeft een duidelijk inzicht in de afwegingen die gemaakt worden en de twijfels die er vaak zijn bij artsen, zoals: doe ik er wel goed aan? Het boek laat zien hoe een euthanasietraject verloopt en wat er allemaal bij komt kijken. Verder wordt ingegaan op de overwegingen en bezwaren. Hoe lang moet én mag je de moed erin houden? Heeft euthanasie geen aanzuigende werking? Ook vertellen Oosterhoff en Vanmechelen indrukwekkende verhalen uit hun dagelijkse praktijk.

Als intermezzo tussen de hoofdstukken zijn dagboekfragmenten van Esther Beukema opgenomen. Esther worstelde sinds haar tienerjaren met ernstige psychische problemen en heeft uiteindelijk euthanasie gekregen. Haar verhaal toont aan hoe ondraaglijk lijden eruitziet; haar ervaringen en haar strijd werpen een ander licht op alle theoretische overwegingen rondom euthanasie.

Laat me gaan geeft inzicht, informatie, herkenning en troost aan mensen met een psychische aandoening, die euthanasie overwegen en aan hun naasten, maar ook aan hulpverleners en andere geïnteresseerden.

(slotdebat met de organisatoren en ervaringsdeskundigen)